

---

**ЦЮНЯК О.П.,**  
викладач, кандидат  
педагогічних наук,  
ДВНЗ «Прикарпатський  
національний університет  
імені В. Стефаника»,  
м. Івано-Франківськ, Україна

## ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Стаття присвячена проблемі професійного іміджу сучасного вчителя початкових класів, який розглядається як ознака високої професійної культури та особистісної якості педагога. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень розкрито сутність поняття «професійний імідж сучасного вчителя початкових класів», визначено його ключові характеристики. Особливу увагу приділено питанню зовнішнього вигляду сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу України.*

**Ключові слова:** професійний імідж, інтелігентність, сучасний вчитель початкових класів, загальноосвітній навчальний заклад України.

*Статья посвящена проблеме профессионального имиджа современного учителя начальных классов, который рассматривается как признак высокой профессиональной культуры и личностного качества педагога. На основе анализа психолого-педагогических исследований раскрыта сущность понятия «профессиональный имидж современного учителя начальных классов», определены его ключевые характеристики. Особенное внимание уделено вопросу внешнего вида современного педагога общеобразовательного учебного заведения Украины.*

**Ключевые слова:** профессиональный имидж, интеллигентность, современный учитель начальных классов, общеобразовательное учебное заведение

*The article is devoted to the problem of the professional image of modern primary school teacher. The image is considered as a feature of high professional culture and personal quality of a teacher. Modern system of education has to correspond to the high requirements of society to the*

*personality of a teacher. However, the teachers perform an important social mission – teach, educate, form personality. The modern teacher actively participates in the political, social and public life of a country, creatively works in the fields of education, science, culture, art, that proves their persistence and responsibility for future of society and country in general. It is worth noting that future of our society will depend on present results of work of our teachers. Based on the analysis of psychological and pedagogic research, the article discloses the essence of the concept “professional image of modern primary school teacher”, and determines its key characteristics. The pupils of primary school are striving for following, and they need to have an excellent example in their front. Peculiar attention is paid to the issue of appearance of modern teacher at the general educational establishment of Ukraine. Nice appearance of a teacher shall first attract attention of the pupils, then will wake up desire to learn the discipline, and then the teacher shall become an example for schoolchildren.*

**Key words:** *professional image, intelligence, modern primary school teacher, general educational establishment of Ukraine*

*Потрібна маленька монографія на таку тему,  
як вплив одягу вчителя на характер учнів,  
вплив міміки вчителя на виховання характеру учня.  
Все це найдрібніші деталі, які вимагають уваги.  
А.С. Макаренко*

Постановка проблеми. Сьогодні стає очевидним, що досягнення цілей освітнього процесу багато в чому пов'язано з особистісним потенціалом учителя, його професійною культурою. Професійна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній найбільш повно відображені духовні та матеріальні цінності освіти й виховання, способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для здійснення освітньо-виховного процесу. І тому не потребує додаткових доказів твердження, що

вчителі виконують важливу соціальну місію – навчають, виховують, формують особистість.

Загальновідомо, нова освітня філософія ставить сучасні завдання і вимоги перед тими, хто готує майбутнє нашої держави. Людина, яка обрала професію педагога, відповідальна за все що знає і вміє. Передусім, сучасний учитель бере активну участь у політичному, суспільно-громадському житті країни, плідно працює у царині освіти, науки, культури, мистецтва, що свідчить про його наполегливість,

відповідальність за долю суспільства і держави в цілому. Варто зазначити, які результати праці педагогів сьогодні – таким буде наше суспільство завтра.

Практика доводить, що сучасній освіті потрібен ерудований педагог, з високим рівнем культури і педагогічної майстерності, котрий працюватиме на перспективу. На наше переконання, саме педагоги мають бути своєрідним еталоном, взірцем для молоді, їм потрібно бути не тільки фахівцем високого рівня, а й вишуканою, вихованою людиною, тобто дотримуватись певного професійного іміджу. Відтак, вчителі постійно перебувають у полі зору учнів, батьків, колег. І як стверджував американський фахівець з менеджменту Генрі Р.Мільора: «Другої можливості справити перше враження у вас не буде». Сучасна освітня система має відповідати високим вимогам суспільства до особистості педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя початкових класів деякою мірою висвітлено науковцями, які досліджували: психологію індивідуальності (Б. Ананьєв, В. Мерлін, Є. Рогов та ін.); формування педагогічного іміджу та «професійного образу «Я» майбутнього педагога (І. Володарська, Н. Гузій, А. Морозов та ін.); закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх менеджерів освіти (І. Зязюн, Г. Загорченна, В. Сухомлинський та ін.).

Мета статті – розкрити сутність поняття «професійний імідж сучасного вчителя початкових класів».

Виклад основного матеріалу. Образ вчителя в історії вимальовувався поступово. У Давньогрецькій державі

педагог стояв поряд з філософом, божественним поетом, оратором, пророком-віщуном, царем. Він служив істині, був провісником правди, добра, краси, володів ораторським та евристичним мистецтвом, «сократівським» методом ведення бесіди, чітко висловлював свою точку зору, був творчою людиною. У Давній Греції та Римі вчитель уособлював у собі образ добропорядного громадянина, якому притаманні моральні якості: чесність, порядність, скромність, доброзичливість, передбачливість. Православна традиція Середньовіччя вбачала в образі педагога людину, що володіла «християнськими чеснотами», «мудрістю розуму», «мудрістю серця». В період епохи Відродження від вчителя вимагалось бути освіченим і завжди прагнути до розширення знань і досвіду. Епоха Просвітництва трактувала твердження, що вчителем має бути не просто освічена людина, а людина, яка передає дітям свої знання. Педагог, насамперед, повинен щиро любити дітей, організовувати навчання і виховання на основі знань про фізичні і психічні особливості учнів, виявляти у своїй діяльності педагогічний такт.

Вітчизняний педагог Григорій Сковорода був взірцем гармонії, мудрості і таланту педагога. Він створив етичний ідеал вільної, незалежної людини, наставника молоді.

К.Ушинський справедливо вважав, що справа вчителя скромна ззовні – є однією з великих справ в історії людства. Виховання «має просвітити свідомість людини, щоб перед її очима лежав ясний скарб добра»[7, 224 с.]

Видатний український педагог А.Макаренко стверджував, що вчитель не може нехтувати естетикою свого зовнішнього вигляду.

Образ ідеального педагога вимальовується і в творах В.Сухомлинського,

який узагальнив усі вимоги до цілісної моделі особистості та сформував сто порад вчителю школи. Педагог особливу увагу звертав на внутрішню культуру, етику поведінки і спілкування. Вважав, що вчителю, перш ніж робити зауваження учню, слід легко доторкнутися до плеча чи покласти руку на голову, заглянути в очі. Така поведінка вчителя є справді гуманною.

І все ж таки, погоджуємося із Дістервегом, який зазначав: «Учитель повинен свідомо йти в ногу із сучасністю».

Якщо ти думаєш на рік вперед – посади насіння,

Якщо ти думаєш на десятиріччя вперед – посади дерево,

Якщо ти думаєш на століття вперед – виховай людину!

Думати на «століття вперед» – основна професійна місія сучасного педагога. Саме в його руках майбутнє покоління держави. Від того, яким буде вчитель в очах своїх учнів, від іміджу, – залежить дуже багато. Образ педагога залишається у пам'яті дитини назавжди.

Сучасний етап дослідження вимог до особистості вчителя можна назвати іміджевим. Це період створення нових іміджевих технологій, які розкривають сучасні підходи до побудови іміджу та їх вплив на особистість.

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, в Державній програмі «Вчитель» окремо наголошується на необхідності формування іміджу педагога, відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні та світі.

Імідж – це своєрідний людський інструментарій, що допомагає вибудувати взаємини з навколишнім світом. Як засвідчує аналіз літератури, імідж – уявлення про людину, що складається на основі її зовнішнього вигляду,

звичок, манери говорити, менталітету, вчинків та ін. Педагогічний імідж – це безпосереднє уявлення учнів, вихованців, колег про зовнішній вигляд педагога.

У своїх працях С.Ф. Русова так характеризувала вчителя «нової школи»: «Велике значення в школі має приклад вчителя: це повинна бути виняткової краси людина, яка своїми переконаннями, всією своєю поведінкою повинна впливати на своїх учнів. Нині, коли школа набуває такого великого значення як осереддя найкращого соціального виховання, коли школа є не тільки науковою організацією, а такою, що морально виховує, вчитель не сміє бути якимось ремісником, а апостолом правди і науки, який має перед собою не лише матеріальну винагороду за працю, а більш гуманне завдання [4, С. 5-104].

Особливої значущості набуває імідж учителя в умовах початкової школи. Адже учні початкових класів у всьому прагнуть до наслідування, їм необхідно мати перед собою прекрасний взірець. Від того, як молодший школяр сприймає педагога, який вплив той справляє на учня, залежить ставлення дитини до школи і до навчання. Безперечно, молодші школярі часто переносять своє ставлення до вчителя, його іміджу, поведінки, манер, на всю школу, або й систему навчання загалом. Ставлення до навчання, той образ учителя й школи, що залишається в учнів на все життя, впливає на формування їхньої особистості. Ця ідея знаходить розвиток у працях українських учених, які опікуються сучасними проблемами початкової освіти. Так, академік О.Я. Савченко вважає, що перший вчитель відіграє виняткову роль у навчанні та вихованні молодшого школяра: «Особистісні якості педагога надають про-

цесу навчання ціннісно значущу спрямованість і своєрідність впливу через індивідуальну культуру спілкування, поведінку, почуття тощо. Гуманний педагог, прилучаючи дітей до знань, одночасно передає їм свій характер, постає перед ними як зразок людяності» [5, С.91-92].

Дослідниця Л.Г. Попова вважає, що професійний імідж учителя початкових класів з одного боку, має загальні риси, які притаманні тій чи іншій соціально-професійній групі, до якої він належить. З іншого боку, у процесі спілкування з різними соціально-віковими групами вчитель початкових класів виявляє свої індивідуальні якості, що не входять до набору стереотипних якостей професії. І, навпаки, в кожному вчителеві виявляються не тільки індивідуальні риси, що характерні для спілкування в певній соціальній групі, але й загальні, які формуються в процесі виконання професійної діяльності [3, С. 83-86].

Академік І.Д. Бех зазначає, що існує велика довіра і відкритість молодших школярів у їхніх стосунках з дорослими, особливо з учителем. Вони прагнуть у всьому наслідувати його моральний приклад, беззаперечно приймають висловлені ним погляди й оцінки життєвих явищ: «Багато що пов'язано з позицією вчителя: дитина уловлює її навіть в інтонації педагога, коли той читає вголос. Аналізуючи розповідь, картину, вчитель висловлює моральні й естетичні судження – і учні відповідно до них оцінюють події, взаємини людей, їхні вчинки і дії» [1, с.99].

Сьогодні стає дедалі очевидним, що у кожного вчителя виробився свій, власний стиль одягу, якого вони приримуються. Вчителі сучасності вміють «доглядати» за своїм зовнішнім виглядом, а саме слідкують за модни-

ми тенденціями, вміють правильно підібрати одяг, взуття та аксесуари, доглядають за волоссям (вміють робити гарні зачіски). Адже саме гарно підібраний одяг з правильно підібраними аксесуарами буде допомагати вчителю почувати себе впевненіше, а разом з цим його професійна діяльність буде успішнішою. Так, гарний зовнішній вигляд педагога буде привертати спочатку увагу учнів, потім бажання вчитися той предмет, який викладає педагог, а потім вчитель стане взірцем для школярів. Правильно підібрані тон розмови, тембр голосу, доречні рухи багато в чому визначають той образ, у якому вчитель з'являється перед учнями й колегами.

Імідж педагога може бути як позитивним так і негативним. Позитивний імідж – це не тільки елегантний, стильний, але разом із тим простий і зручний одяг, гарні манери, доброзичливість, гуманність, справедливість, а найголовніше любов до дітей та до своєї професійної діяльності, повага до учнів та колег. Вчитель з позитивним іміджем свідомо здійснює самопрезентацію. Він повинен подати себе, свій характер так, щоб викликати необхідне сприйняття в учнів. Негативний імідж, в свою чергу, уособлюється у вчителя, який не слідкує за своїм зовнішнім виглядом, а саме, як полюбляє говорити молодь, одягнений в те, «що перше випало з шафи». Педагоги з негативним іміджем працюють за шаблоном, емоційно скуті, мають підвищений рівень тривожності, байдужі до учнів.

Як впливає із зазначеного вище, зовнішність вчителя – досить вагомий аргумент для навчання, у якому повинен відбиватися багатий духовний світ, любов до дітей і турбота про них. Сьогодні діти не такі, як були раніше. Сучасним учням недостатньо власне

факту наявності школи та вчителя. Передусім їхню увагу привертає нова сукня або костюм наставника, зачіска, мобільний телефон тощо. І немодне вбрання викличе набагато більше насмішок, ніж незнання предмета викладання. Відтак, недалеко й до неповаги класу, учні якого не розуміють, що є речі, набагато важливіші, ніж ультрамодна спідниця чи MP3 плеєр. І пояснювати це дітям мають не тільки вчителі молодших класів, а й, як не дивно, батьки.

Таким чином, з огляду на зазначене можна стверджувати, що одяг сучасного педагога має бути стильним, елегантним, яскравим, простим і найголовніше зручним. Формуючи свій стиль і вибираючи одяг, вчитель найперше повинен звертати увагу на його зручність. Адже професія вчитель – це постійне писання крейдою на дошці, демонстрація наочних матеріалів, ходіння між партами, допомога учням тощо. Тому одягаючи певний одяг, потрібно подумати чи буде зручно виконувати всі ці дії і лише тоді одягати чи купувати його. Дотримуючись всіх правил та норм і не доводячи їх до критичності, педагог сформує власний професійний імідж.

Відомо, що діти є найсуворішими критиками. І бажають бачити вчителя із приємною зовнішністю, завжди одягнутого за модними тенденціями, зі стильною зачіскою, доглянутого і охайного, завжди усміхненого, справедливого, доброго і гуманного. Учням і вихованцям хочеться мати і бачити лише «найкращого вчителя». Адже, будь-який елемент чи деталь одягу наставника має виховне значення, а саме – виховання в учнів естетичного смаку. Вчитель з «ідеальним» зовнішнім виглядом стає еталонним зразком для школярів, діти намагаються в усьому бути схожими на свого «ідеального»

вчителя. Вони старатимуться вивчати предмет якомога краще, щоб не засмучувати педагога, можуть навіть копіювати манери, поведінку, стиль одягу тощо. Отже, про такого вчителя можна сміливо сказати, що він має бездоганний професійний імідж.

Беззаперечно, імідж педагога розглядається нами як важливий аспект його професіоналізму, компонент професійної культури й засіб педагогічного впливу на школярів. Професійна культура невіддільна від культури зовнішнього вигляду, культури мови, естетичної культури, різнобічних інтересів і духовних потреб. Успішно спроектований професійний імідж впливає на самоствердження вчителя і його подальше професійне самовдосконалення.

Свого часу В.О. Сухомлинський звернув увагу на таке: «Стала тривіальною істина, що вплив особистості вчителя на виховання ні з чим не можна порівняти і нічим не можна замінити, але ті, хто повторює цю істину, рідко розуміють, що особистість вчителя розкривається перед учнями в єдності слова і поведінки. Учитель у слові виявляє себе, свою культуру, свою моральність, своє ставлення до виховання» [6, С. 321-330]. І далі: «... кожен прояв педагога повинен відображати його особистість, його моральність, людяність, доброту, правдивість ... З учителя починається, по суті, пізнання дитиною світу людини; легко зрозуміти, що означає при цьому приклад учителя. Багато духовних багатств треба мати вихователю, щоб постійне самовиявлення його особистості діяло на учнів як стимул до самовдосконалення» [Так само, с.330].

Висновки. Без сумніву, сучасний вчитель початкових класів має бути високоморальною людиною, доступною і щирою у педагогічному спілку-

ванні, доброзичливою, тактовною та толерантною.

Без прагнення до постійного самовдосконалення (усвідомлення своїх недоліків й уміння їх виправити, здатність до самоконтролю й самоаналізу, побудова проблеми дій із самовихо-

вання), педагог не може характеризуватися як носій високої професійної культури і має право учити доти, поки учиться сам – це заповідь повинна стати професійним кредо сучасного фахівця.

*Будьте самі шукачами, дослідниками.  
Якщо не буде вогника у вас,  
вам ніколи не запалити його в інших.  
В. Сухомлинський*

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І.Д. Бех. / – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Перельгина Е.Б. Психология имиджа : учебное пособие для студентов / Перельгина Е.Б./ М. : Аспект. Пресс, 2002 – 224 с.
3. Попова Л.Г. К вопросу об имидже современного педагога / Л.Г. Попова / Завуч начальной школы. – 2003. – № 3. – С. 83-86.
4. Русова С. Нова школа / В кн.: Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. Кн. 2 // За ред. Є.І. Коваленко; [упоряд., прим. Є.І. Коваленко, І.М.Пінчук]. – К.: Либідь, 1997. – С.5 – 104.
5. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти / О.Я. Савченко . – К.: СПД "Цудзиневич Т.І." – 2007. – 204 с.
6. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні / В кн.: Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 5. – К.: Рад. школа, 1977. – С.321-330.
7. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. Т. 2 / К. Д. Ушинський ; пер. з рос. / ред. кол. В. М. Столетов (голова) та ін. – К. : Рад. школа, 1983. – 359 с.

#### ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bekh I.D. Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku : navch. posib. / I.D. Bekh./ – K.: Akademvydav, 2012. – 256 s.
2. Perehlygina E.B. Psykholohyia ymydzha : uchebnoe posobyе dlia studentov / Perehlygina E.B./ M. : Aspekt. Press, 2002 – 224 s.
3. Popova L.H. K voprosu ob ymydzhe sovremennoho pedahoha / L.H. Popova / Zavuch nachalnoi shkoly. – 2003. – № 3. – S. 83-86.
4. Rusova S. Nova shkola / V kn.: Rusova S. Vybrani pedahohichni tvory: U 2 kn. Kн. 2 // Za red. Ye.I. Kovalenko; [uporiad., prym. Ye.I. Kovalenko, I.M.Pinchuk]. – K.: Lybid, 1997. – S.5 – 104.

5. Savchenko O.Ia. *Vykhovnyi potentsial pochatkovoї osvity* / O.Ia. Savchenko . – K.: SPD "Tsudzynovych T.I." – 2007. – 204 s.
6. Sukhomlynskyi V. O. *Slovo vchytelia v moralnomu vykhovanni* / V kn.: Sukhomlynskyi V.O. *Vybrani tvory: V 5-ty t. T. 5.* – K.: Rad. shkola, 1977. – S.321-330.
7. Ushynskyi K. D. *Vybrani pedahohichni tvory : v 2-kh t. T. 2* / K. D. Ushynskyi ; per. z ros. / red. kol. V. M. Stolietov (holova) ta in. – K. : Rad. shkola, 1983. – 359 s.